

INGLIZ TILINI O'QITISHDA YOZMA TILNI RIVOJLANTIRISH UCHUN KOMMUNIKATIV USULNI QO'LLASH

S.Habibnazarova – *assistent o'qituvchi*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: boshqariladigan yozuv, qo'llanma asosida yozish, erkin yozish, mustahkamlash uchun yozuv, yozuvga tayyorgarlik, yozish faoliyati.

Ключевые слова: контролируемое письмо, управляемое письмо, свободное письмо, подкрепляющее письмо, подготовительное письмо, деятельностьное письмо.

Key words: controlled writing, guided writing, free writing, reinforcement writing, preparation writing, activity writing.

Yozuv jamiyatda turli vazifalarni bajargan. Odatda madaniy bilimlarni uzatish, tarixiy faktlar yoki ilmiy ishlanmalar qaydlarini yuritish, qonunlarni kodlash va h.k. uchun ishlatiladi. Kundalik hayotda yozuvlar ma'lumot almashish (gazeta), o'yin-kulgi (komiks, kompyuter o'yinlari), ijtimoiy aloqa uchun ishlatiladi. (elektron pochta xabarlar, SMS) va harakat uchun (telefon ma'lumotnomalari).

Yozayotganda aniqlik va ravonlikni farqlashimiz kerak. To'g'ri yozish, harflarni to'g'ri shakllantirish, tushunarli yozish, to'g'ri talaffuzdan foydalanish, maketlardan to'g'ri foydalanish va so'z boyligini tanlashni o'z ichiga oladi. Shuningdek, biz grammatikani to'g'ri ishlatishimiz, jumalarni to'g'ri qo'shishimiz va paragraflardan to'g'ri foydalanishimiz kerak. Yuqorida aytib o'tganimizdek, biz yozganimizda xabarni etkazamiz. Xabarni etkazish quyidagilarni anglatadi: masalan: kimningdir tajribasini ifoda etish, salomlashish yoki taklifga javob berish.

Shuning uchun biz aniqlik va ravonlik ham yozma ravishda juda muhimligini ta'kidlashimiz mumkin va uni o'rgatish paytida biz ikkalasiga ham e'tibor qaratishimiz kerak.

Til o'qituvchisining maqsadi o'quvchilarga ravon, tushunarli, to'g'ri va mos yozma ingliz tilini rivojlantirishga imkon berishdir. Ammo bu ingliz tili o'qituvchilari uchun talabalar har xil darajada bo'lgan aralash qobiliyat sinflarida mashaqqatli ish.

G. Brouton fikriga ko'ra ingliz tili o'qituvchilari yozuvning uch bosqichidan foydalanishlari mumkin: 1. boshqariladigan yozuv, 2. yozma qo'llanma, 3. erkin yozuv [1:27].

Boshqariladigan yozuv (Controlled writing)

Yakuniy mahsulot bo'lgan yozish mashqlarini farqlash oqilona lingvistik jihatdan o'qituvchi tomonidan belgilanadi va yakuniy mazmuni bo'lgan mashqlar aniqlanadi. Shunday qilib, nazorat ostida yozish orqali G. Broughton, masalan, o'qituvchi tomonidan taqdim etilgan modelni eslatib turadigan yoki eslab qoladigan bo'sh joy bilan xatboshini to'ldirish kerak bo'lgan mashqlarni tushunadi.

Yozma qo'llanma (guided writing)

O'qituvchi vaziyatni ta'minlaydigan va yozma ishlarni tayyorlashda sinfga yordam beradigan matnni qo'llab-quvvatlaydi. Ishning har bir qismi turlicha tilda ishlatiladi.

Erkin yozuv (free writing)

Erkin yozish orqali biz sarlavha berilgan va hamma narsa talabalar tomonidan bajariladigan yozuvni tushunamiz.

Bundan tashqari, G. Brouton yozish ko'nikmalarini o'qitishda muvaffaqiyat qozonish uchun o'quvchilar boshqariladigan yozuvdan boshlanishiga va boshqariladigan mashqlar bilan ishlashga ishonchlari ortib borganlarida, ko'proq boshqariladigan yozuv mashqlari mavjud bo'lishiga ishonch hosil qilish kerak, deb ta'kidlaydi [1:30].

Ingliz tili o'qituvchilari bilishi kerak bo'lgan yana bir jihat - bu funktsional uslub yoki ro'yxatdan o'tish. Shuning uchun, o'qituvchilar, agar ular muvaffaqiyatli bo'lishni istasalar, talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan konvensiyalar va uslublarni tanlashlari kerak. Ammo o'quvchilarga tilni ishlatishda talab qilinadigan katta sezgirlik o'qishdan kelib chiqqan holda ongsiz ravishda rivojlanadi.

Yozish mahoratini o'rgatishda o'qituvchi muhim omil hisoblanadi. O'quvchilarga topshiriq berishdan oldin o'qituvchi ushbu topshiriq talabalar ehtiyojiga mos keladimi yoki yo'qmi, vazifa talabalar darajasida, vazifa ularning darajasidan sal yuqoriroq ekanligini tekshirishi kerak.

Yozma ish bilan shug'ullanishda G.Brouton o'qituvchiga

vazifani quyidagi usullarda baholashni taklif qiladi (ushbu strategiyalar o'qituvchiga darsni tashkil qilishda yordam beradi va har qanday kombinatsiyada ishlatilishi mumkin):

a) ishlab chiqariladigan yozma materialning uzunligini cheklash;

b) topshiriq uchun sinfga tayyorgarlik hajmini oshirish;

c) yozma ishning yakuniy shakli bo'yicha ko'rsatma berish, masalan rasmlar ko'rsatmalar yoki xotira buyrug'i bilan;

d) o'quvchilarni haqiqiy yozish jarayonida hamkorlik qilishga undash;

e) qoralama bosqichi va yakuniy ishni yozish o'rtasida o'zaro tekshirishga ruxsat berish;

f) yozish vazifasining o'zi murakkabligini cheklash;

g) topshiriqni sekin yoki tez bajarilishini talab qilish [1:32].

O'quv uchun yozishda talabalar asosan grammatikani va tilning so'z boyligini o'rganish uchun yozadilar.

Keyinchalik J.Harmer yozishni o'rganish uchun quyidagilarga ajratadi:

1. mustahkamlovchi yozuv

2. tayyorgarlik yozuv

3. faoliyatli yozuv

1. Mustahkamlash uchun yozuv (Reinforcement writing)

Bu o'quvchilarga grammatikadan foydalanib jumla yozishni so'raladigan oddiy shakli, yaqinda o'rgangan, tilning yaqinda yo'naltirilgan jihatlariga amal qilish uchun paragraflar yoki uzunroq kompozitsiyalar yozish. Talabalardan, shuningdek, o'tmishda sodir bo'lgan voqealar haqida hikoya yozishni (o'tgan zamonlarda mashq qilish) yoki tanqli kishining xarakteri va fizikaviy ta'rif lug'atidan foydalangan holda tavsifini yozishni so'rashlari mumkin. Ushbu bosqichning maqsadi talabalarga yaxshi o'rgangan yangi tillarini mashq qilish va eslab qolish imkoniyatini berishdir. Ushbu mashqlarni yozish harakati ularni yangi lug'at yoki grammatika haqida o'ylashga majbur qiladi.

2. Yozishga tayyorlanish (Preparation writing)

Ikkinchi tilni o'rganayotganda, ba'zida boshqa ishlarga tayyorgarlik sifatida yozuvdan foydalibroq bo'ladi. J.Harmer, masalan, o'quvchilarga muhokamani tayyorlashni so'raganda, yozuvga tayyorlanishini taklif qiladi. Gaplarni yozish "o'quvchilarga bir zumda ravon fikrlar bilan chiqish o'rniga fikrlarni o'ylash uchun vaqt beradi, bu ko'pchilik, ayniqsa quyi pog'onalarda qiyin va noqulay" [2:33]. Xarmer foydalanishni taklif qiladigan yana bir usul bu o'quvchilarning argumentlarini tayyorlash uchun guruhlarda suhbatlashishdir. Talabalar muhokama paytida foydalanishi mumkin bo'lgan yozuvlarni yozib olishlari samarali bo'ladi. Bu erda biz aralash qobiliyat sinflarida yozishni o'rgatishning yaxshi usuli ekanligini ta'kidlashimiz mumkin. Yozishga tayyorgarlik gapirishga unchalik ishonmaydigan zaif yoki uyatchan talabalar uchun muhim yordam bo'lishi mumkin.

3. Yozish faoliyati (Activity writing)

Yozma nutq amaliyoti, tez ijro etish yoki so'zlash kabi boshqa narsalarga qaratilgan mashqlarda qo'llaniladi. Mashlarni yozish, o'quvchilar o'zlarining suhbatlarini sahnalashtirishdan oldin yozishni so'ragan mashqlar bilan ishlatiladi. Talabalar suhbatni sahnalashtirishdan oldin ularni rejalashtirish va yozish uchun foydalidir. Boshqa turlari - bu anketa turi. Talabalar guruhlar anketani tuzadilar, so'ngra ular o'zlarining hamkasblariga tayyorlagan savollarini berib, sinf atrofida aylanadilar. Ular javoblarni yozadilar va keyinchalik talabalar o'zlari aniqlagan narsalar haqida xabar

berishadi. Mashni yozishdan maqsad o'quvchilarga boshqa mashg'ulotlarni bajarishda yordam berish uchun yozuvlardan foydalanishdir, ammo "o'quvchilar ushbu ishlarni bajarish uchun yozishni bilishlari kerak, ammo mashg'ulotlar o'quvchilarga yozishni o'rgatmaydi" [2:33].

O'quvchilarga o'z yozuvlarini takomillashtirishda yoki yaxshi yozuvchi bo'lishlarida yordam berishda o'qituvchi juda muhim rol o'ynaydi. U sinfga tilni olib keladi, o'quvchilar tiqilib qolganda ularni qo'llab-quvvatlaydi yoki ularni baholaydi.

O'qituvchilarning vazifalari qatoriga J. Xarmer qo'shadi:

Namoyish: Talabalar yozish faoliyatiga jalb qilinganida, ular yozish qoidalarini va janr cheklovlarini to'g'risida xabardor bo'lishlari kerak. O'qituvchining vazifasi bu xususiyatlarni ularning e'tiboriga jalb qilishdir.

Rag'batlantirish va qo'zg'atish: Ba'zan talabalar yozish paytida tiqilib qolishadi va qanday boshlashni yoki davom ettirishni bilishmaydi. Keyinchalik, o'qituvchining vazifasi o'quvchilarga yordam berish, rag'batlantirish yoki rag'batlantirish va yozish yoqimli faoliyat bo'lishi mumkinligiga ishonitirishdir. Talabalar nima qilishni bilmay qolishganda, talabalar uzoq vaqt o'ylashlari uchun emas, balki ular uchun takliflar tayyorlash yaxshidir. Talabalarni qanday qilib jalb qilishning bir nechta yo'li mavjud. Ulardan biri o'quvchilarga mashg'ulotni yozishni boshlash uchun zarur bo'lgan bir nechta so'zlarni berishdir. Vaqti-vaqti bilan o'qituvchi o'quvchilarga mashg'ulotlarni boshlash uchun zarur bo'lgan bir nechta so'zlarni berib yuborishi mumkin.

Qo'llab-quvvatlash: qo'llab-quvvatlash o'qituvchining eng muhim vazifalaridan biridir. Talabalar juda ko'p yordam va ishonchga muhtoj, shuning uchun o'qituvchilar talabalar sinfda yozayotganda ularni qo'llab-quvvatlashlari va muammolarni engishda talabalarga yordam berishga tayyor bo'lishlari kerak.

Javob berish: J. Xarmer javob berish orqali talabalarining yozma ishlarining tuzilishi va mazmuniga munosabat bildirishini tushunadi. O'qituvchilar takomillashtirish bo'yicha takliflar berishadi, lekin ishni baholamaydilar yoki baholamaydilar. Maqsad o'quvchilarga ularning qay darajada o'qiyotganliklarini aytib berishdir. O'qituvchi, shuningdek, o'quvchilarning tildan foydalanishiga oid taklif va mulohazalarini bildirishi mumkin. O'qituvchi ularning asarlarini o'qishni qanchalik qadrlashi va o'quvchilar bilan muloqotga kirishishi bilan javob berishi mumkin. O'qituvchi, shuningdek, o'quvchilarni bir-birining ishiga qarashga va o'z yozuvlarini yaxshilash bo'yicha maslahat yoki takliflarni so'rashga undashi mumkin.

Baholash va tuzatish: Ko'p o'qituvchilar o'z o'quvchilarini baholash eng mashaqqatli ish deb aytishadi. Talabalarni baholashda ko'plab vaziyatlar mavjud. Barcha talabalar hozirgi kunga qadar qanday ishlashlarini, nimani yaxshilash kerakligini va qanday standartga erishganlarini bilishni istaydilar. Sinovlarni baholashda o'qituvchi nima yaxshi yozilganligi va qacda xatolarga yo'l qo'yilganligini ko'rsatadi. O'qituvchi belgilangan ishni qaytarib berganda, talabadan ajratilgan xatolarni ko'rib chiqishi va ularni to'g'rilashga harakat qilishi kerak.

Mulohaza ham bu erda juda muhimdir. O'qituvchi tuzatganda, u aslida bir nechta rollarni o'ynaydi [3:109] talabalar o'qituvchini imtihonchi deb bilishadi, aslida o'qituvchi auditoriya rolini o'ynaydi (g'oyalarga javob beradi), u yordamchi vazifasini bajara oladi (o'quvchilarga yozishda yordam beradi), manba (mavjud bo'lganda mavjud talabalar ma'lumotga muhtoj), baholovchi (o'quvchilar shu paytgacha qanchalik yaxshi ishlashganligini aytishadi) va muharrir

(talabalarning yozganlarini tanlash va o'zgartirishga yordam beradi).

O'qituvchining xato tuzatish usuli ham muhimdir. Jeremy Harmer xato tuzatish yondashuvining etti usulini taklif qiladi [2:34]:

1. Tanlab tuzatish (Selective correction)

Tanlab tuzatish o'qituvchi hamma narsani to'g'irlashi shart emasligini anglatadi. O'qituvchi faqat tinish belgilarini, fe'lning zamonlarini, grammatikasini tuzatishi yoki tegishli rasmiyatchilik darajasidan foydalanishga, to'g'ri xatboshilaridan foydalanishga va hokazolarga e'tiborni qaratishi mumkin. Yozishdan oldin talabalarga o'qituvchi ushbu yondashuvdan foydalanishini aytib berish muhimdir.

2. Belgilash o'lchovidan foydalanish (Using marking scales)

Ushbu yondashuv g'oyasi har bir toifadagi o'qituvchi talabalar uchun 10 dan baho tanlaydi (f.ex: grammatika, so'z boyligi yoki fe'l zamonlari). Xatolar alomatlarini bilan ushbu o'lchov o'quvchilarni yaxshilashini kerak bo'lgan sohaga e'tiborini qaratishga yordam beradi.

3. Tuzatish belgilaridan foydalanish (Using correction symbols)

Ko'p o'qituvchilar tuzatish belgilaridan foydalanadilar. Ushbu uslubning afzalligi shundaki, u o'quvchilarni yo'l qo'ygan xatolari haqida o'ylashga undaydi, aslida o'quvchilar xatolarni o'zlari tuzatadilar.

4. Qayta tuzatish (Reformulation)

Bu o'qituvchi o'quvchilarga to'g'ri yozishni ko'rsatishi mumkin bo'lgan usul. O'qituvchi noto'g'ri jumla yoki qismlarni qanday yozishini ko'rsatib beradi. Keyin talaba o'z variantini o'qituvchining varianti bilan taqqoslashi mumkin.

5. Talabalarni lug'at yoki grammatikaga yo'naltirish (Referring students to a dictionary or a grammar book)

Xatoga yo'l qo'yilganda, o'qituvchi talabadan, borib, muammoni grammatika kitobidan yoki lug'atdan ko'rib chiqishini so'rashi mumkin. O'quvchilarni lug'atlar yoki grammatik kitoblardan foydalanishga yo'naltirishning afzalligi shundaki, bu o'quvchilarni ma'lumotni maqsadga muvofiq ravishda ko'rib chiqishga undaydi. Talabalar ularni tuzatishda o'rganadilar.

6. Mendan so'rang yondashuvi (Ask me)

Vaqti-vaqti bilan xatoni qog'ozda tushuntirish qiyin. Bunday holda o'qituvchi talabalardan yuzma-yuz muloqotlardagi muammo haqida gaplashishini so'rashi mumkin.

7. Tuzatishni o'rgatish (Remedial teaching)

Tuzatishni o'rgatishning maqsadi o'quvchilar tomonidan eng ko'p uchraydigan xatolar bilan shug'ullanishdir. Bunday holda, o'qituvchi talabalar tomonidan eng ko'p uchraydigan xatolarga ishora qilganda va talabalardan xatolarni tuzatishni so'raganda tuzatish samarali bo'ladi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, yozuvni o'rganish qiyin mahoratdir. Biz o'quvchidan imloni to'g'ri yozishni va tinish belgilarini ham to'g'ri ishlatishtni kutamiz. O'qishni iloji boricha osonlashtirish va o'qituvchilarni muvaffaqiyatli, ishonchli va talabalarni yozishga tayyor qilish uchun o'qituvchi quyidagilarni ta'minlash kerak: axborot - bu o'quvchilarga o'qituvchi nimani talab qilayotganini aniq va mantiqiy ko'rsatmalar berishini va mavzu tafsilotlarini aniq ko'rsatishini anglatadi; til - agar talabalarga biron bir aniq til kerak bo'lsa, ularga mashg'ulotdan oldin berilishi kerak, g'oyalar - o'qituvchilar o'quvchilar qanday boshlashni yoki davom ettirishni bilmayotganlarida yordam beradigan g'oyalarni taklif qilishlari kerak. "Yaxshi yozuv o'qituvchisining mahoratlaridan biri bu alohida talabalarni haddan tashqari tafsilotlari bilan siqib chiqmasdan takliflarni chiqara olishdir." [2:63].

Adabiyotlar

1. Broughton, Geoffrey., Brumfit, Christopher., Flavell, Roger., Hill, Peter., Pincas, Anita. Teaching English as a Foreign Language. London: Rutledge, 1980.
2. Harmer, Jeremy. How to Teach Writing. Harlow: Longman, 2004.
3. Harmer, Jeremy. The Practice of English Language Teaching. London: Longman, 1991.

REZYUME

Maqola ingliz tilini o'qitishning yozma nutq strategiyasi haqida. Yozma nutq to'rtta til qobiliyatlaridan biridir: o'qish, yozish, gapirish va tinglash. Yozma nutq unumli mahorat deb qaraladi, demak u tilni qabul qilish o'rniga ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Maqolada yozuvning asosiy bosqichlari, tuzatishning etti usuli va o'qituvchilarning vazifalari berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются письменные стратегии в обучении английскому языку. Письмо - одно из четырех языковых навыков: чтение, письмо, устная речь и аудирование. Письмо считается продуктивным навыком, оно предполагает создание языка, а не его получение. Приведены основные этапы письма, семь способов исправления ошибок в письме и задания учителя.

SUMMARY

The given article deals with the writing strategies in teaching English. Writing is one of the four language skills: reading, writing, speaking and listening. Writing is considered to be productive skill that means, it involves producing language rather than receiving it. There are given main stages of writing, seven ways of correction and teachers' tasks.

**O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRUVCHI O'QUV TOPSHIRIQLARI
MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH**

G'.H.Hamroyev - *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Sh.Murodova – *o'qituvchi*

Toshkent shahri, Yunusobod tumani 240-maktab

Tayanch so'zlar: matn, o'qish savodxonligi, nutqiy ko'nikmalar, savol va topshiriqlar, muallif maqsadi, matn mazmuni.

Ключевые слова: текст, читательская грамотность, речевые навыки, вопросы и задания, цель автора, содержание текста.

Key words: text, literary background, spoken interaction skills, questions and tasks, author purpose, text context.

Ta'lim tizimidagi asosiy muammolardan biri – bu o'quvchilarning badiiy asar mutolaasiga ishtiyoqsizligidir. Buning bir nechta o'ziga xos sabablari bor, albatta. Shulardan biri, asosiysi, o'qish savodxonligining pastligi, matnni tahlil qilaolmaslik natijasida ma'no tushunarsiz bo'lib, qiziqish so'nib qolmoqda. Bu o'rinda adabiyot o'qituvchilarining tahlilga no'noqligi ham natijaga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. “Shu kungacha hech kim boshlang'ich sinflarda va undan keyingi bosqichlarda o'qiyotgan o'quvchilarga qaysi sinfda nimani o'qitish maqsadga muvofiqligini ilmiy nuqtai-nazardan asoslab bergan emas” [1:13].

Zero, mamlakatimiz rahbari ham “Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va g'ayratini safarbar etamiz” [2:57], – deya ta'kidlashi ona tili va adabiyot ta'limi oldiga o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda erkin hamda ravon ifodalay oladigan, teran fikrlovchi ijodiy tafakkur sohiblarini tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifani qo'ymoqda.

Ta'lim mazmuni sirasida o'quvchilarga taqdim etilayotgan bilimlar ularning ijtimoiy ehtiyojlarini qondira olishi, ularni ijodkorlikka, bunyodkorlikka undashi lozim [6:17]. Shu ma'noda, o'qituvchi, avvalo, ijodi o'rganilayotgan adibning yoki bo'lmasa, shoirning yashagan davri va o'shapaytdagi millat, jamiyat hayoti bilan bog'liq bo'lgan jiddiy muammolarni ko'z oldiga keltirishi lozim. Masalan, Maqsud Shayxzoda, O'tkir Hoshimov, Said Ahmad ijodini o'rganar ekanmiz, ularda ma'rifatchilik g'oyalari targ'ibini ko'rmaymiz. Nega? Chunki, ular ikkinchi jahon urushi davrida yashab ijod qilgan. Shuning uchun ularning asarlarida urushning asoratlari, bu davrdagi insonlar turmushi ochib berilgan. Yoki G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor kabilarning ijodini tahlil qilishda ular yashagan davrni his etishingiz kerak bo'ladi. Negaki, “O'g'ri”, “Mening o'g'rigina bolam” hikoyalari bejizga yozilmagan. Yoki “Bemor” hikoyasini esga oling! Bularda umumiylik borligini esdan chiqarmaslik lozim.

Endi “Uloqda” hikoyasiga kelamiz. Birinchidan, Abdulla Qodiriy kim? U qaysi davrda yashagan? Uning maslakdoshlari kimlar edi. Adib yashagan davrning katta muammosi nimalardan iborat bo'lgan? Zamondoshlari ijodida qaysi mavzu ko'proq qalamga olingan?

Mana shu savollarga javob topishimiz bilan biz tahlil qilmoqchi bo'lgan asar mazmuni oydinlasha boshlaydi. Keling, Qodiriyning “Uloqda” hikoyasini tahlil qilamiz.

Hikoya nomlanishidan boshlab to yakunigacha uluq voqeasi tasvirini beradi. O'quvchi bir qaraganda milliy

qadriyatlarimizdan biri ko'pkarini yorqin, real ifodalab beribdi, deb o'ylaydi. Asar tuzilishi, nazariyasidan xabardor o'quvchi, o'qituvchi xursandchilik bilan qayg'uni bir paytda yonma-yon tasvirlash maqsadi bo'lgan degan xulosaga keladi. To'g'ri, asarni o'qib, undan qanday zavq olish, qanday xulosa chiqarish o'quvchining ixtiyorida, ammo ijodkorning maqsadini, g'oyasini anglash eng muhim masala hisoblanadi.

O'quvchi, to'g'rirog'i, o'qituvchi Qodiriyning jadid adabiyot vakili ekanini hech qachon unutmasligi lozim. Uning safdoshlari Cho'lpon, Fitrat, Avloniy kabilar. Millat fidoiylarining birdan-bir maqsadi xalqni ilm-ma'rifatli qilish ekanligini asar tahlilida nazarda tutish lozim. Shu o'rinda maslakdoshlarining ijodiga ham mavzuni bog'lash lozim. Masalan, Avloniyning mashhur “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida “Tarbiya zamoni” fasli bor. Unda tarbiyani kimlar qilur, degan nihoyatda og'ir savolga ijodkorning o'zi javob beradi:

– Onalarni, desak.

– Qaysi onalarni aytursiz?! Sochi paxmoq, qo'li to'qmoq onalarni ayturmisiz?! Ular o'zlarida yo'q tarbiyani qaydan berurlar?

– Xay, otalar-chi, desak.

– Qaysi otalarni aytursiz?! Karnaychi, surnaychi, to'ychi, bazmchi, do'mbirachi, uloqchi otalarni ayturmisiz?! Ular ilm uchun bir tiyin ham sarflashni istamaydi. Shular tarbiyalaydimi, degan ayanchli javoblarni beradi [3:18].

Endi “Uloqda” hikoyasiga qaytamiz adib mobodo xalqning qadimiy ko'pkari marosimini maqtamoqchi bo'lgan bo'lsa, umri shu ish bilan o'tgan Esonboyning otga bostirib o'ldirmagan bo'lardi. Bilaks, unda zarbof to'n kiydirib, bir ot yoki, bir qo'chqor hadya qilgan bo'lardi.

Avloniy ham uloqchi otalarni qoralaydi, jumladan, Qodiriy ham bu bilan uloqni ma'lum ma'noda yoqlamaypti. U o'z hikoyasi orqali 12 -13 yashar ya'ni, mukka tushib kitob o'qishi lozim bo'lgan bolalarning o'z vaqtlarini behuda narsalarga sarflayotganini uluq fojeasi orqali ko'rsatib bermoqda. Esonboy ham shu bolalar kabi bir umr otning ortidan yurgan. Adib o'z o'quvchilariga, millat bolalariga umrni behudaga sarflamay ilm-ma'rifatga, madaniy turmushga intilib yashash zarurligini so'z san'ati orqali ifodalab bergan. Shu o'rinda Qodiriyning maslakdoshi Hamzaning “Dardiga darmon istamas” she'riga ham to'xtalish lozim.

Unda shoir shunday deydi:

O'zga ellar hikmat topib, uchsalar suyi samo

Bizni ellar loqal yer uzra davron istamas. [4:27].